

TURYSTA

Człowiek podróżujący dla przyjemności w celach rekreacyjnych (wypoczynek) lub poznawczych (zwiedzanie, poznanie innych miejsc, kultur), najczęściej w sposób zorganizowany i grupowy, w kraju i za granicą, do miejsc nastawionych na ruch turystyczny, zapewniających różnego rodzaju atrakcje turystyczne.

Według Światowej Organizacji Turystyki turysta to odwiedzający, który spędza co najmniej jedną noc w publicznych lub prywatnych obiektach noclegowych w odwiedzanym kraju. Współczesny typ podróżującego, wykształcony w warunkach globalizacji kultury i estetyzacji środowiska, reprezentuje człowiek, który czasowo opuszcza dom, zmienia rutynę dnia codziennego oraz środowisko życia (Przeclawski), by doznać nadzwyczajnych wrażeń i wejść w styczność ze środowiskiem odwiedzanym (przyrodniczym, kulturowym, społecznym). Turysta realizuje formę turystyki konsumpcyjnej, której początki można zaobserwować w XIX w. i wiązać z rozwojem lokalnej turystyki krajobrazowej opartej na idei zwiedzania malowniczych krajobrazów. Jakkolwiek szybko wchłonięta przez modę i rynek towarów, przyczyniała się ona do demokratyzacji podróży i rozwoju przemysłu turystycznego.

Turysta najczęściej korzysta z pośrednictwa biur podróży, które oferują zróżnicowany produkt turystyczny (od pobytów *all inclusive* w kurortach wypoczynkowych po turystykę ekstremalną) oraz kształtują potrzeby turystyczne za pomocą przewodników, folderów reklamowych, reklam telewizyjne itp., mających stymulować do podjęcia podróży, zgodnie z zasadą, iż turysta wybiera się do miejsc atrakcyjnych, ale już rozpoznanych poprzez kulturowo ukształtowane wyobrażenia (MacCannell). Turysta korzysta z przestrzeni turystycznych (hotele, lotnisk, dworców kolejowych itp.), rozumianych jako nie-miejsca (Augé), czyli prowizoria, miejsca tymczasowe, nieodróżnialne od siebie i niesprzyjające nawiązywaniu relacji społecznych.

Wg Edensora turysta odwiedza dwa typy miejsc: turystyczne enklawy (zamknięte, kontrolowane, odizolowane od ludności miejscowej, w pełni samowystarczalne) oraz heterogeniczną przestrzeń turystyczną (otwarta, niekontrolowana, nieuporządkowana), gdzie turystyka jest tylko jedną z aktywności, a infrastruktura turystyczna jest wtopiona w lokalną.

Wg Cohena można mówić o czterech rolach społecznych turysty i czterech typach doświadczenia turystycznego. Dwie pierwsze to role zinstytucjonalizowane: (1) zorganizowanego masowego turysty, którego cechuje niechęć do przygód i własnej inicjatywy przy całkowitym podporządkowaniu się planowi podróży wyznaczonego przez przewodnika i oraz zamknięcie w „bańce środowiskowej”, pozwalającej mu przenieść w podróż własny świat i jego zwyczaje i przyzwyczajenia; (2) indywidualnego masowego turysty, który zdaje się na biuro turystyczne, porusza się szlakami turystycznymi, lecz samodzielnie organizuje swój czas i trasę podróży. Dwie dalsze role mają charakter niezinstytucjonalizowane: (3) odkrywca poszukuje nowości, nawiązuje relacje z tubylcami, porzuca swoje nawyki, lecz nie jest skłonny całkowicie zatopić się w odwiedzanym społeczeństwie; (4) dryfujący podejmuje ryzyko podróżowania swoimi drogami i całkowicie rezygnuje z infrastruktury turystycznej, podróżuje

bez planu i wyraźnie określonego celu. Stanowi on przeciwieństwo turysty masowego, przypomina dawnego wędrowca.

Ważnym aspektem aktywności turystycznej jest zwiedzanie, oglądanie, przyjmujące formę „spojrzenia” (Urry, Adler) wyrażającego estetyczne, lecz powierzchowne (percepcja zamienia się w rozpoznawanie wg. MacCannella) zainteresowanie obiektami, widokami i zdarzeniami. W zasadę tę wpisują się atrakcje przemysłu turystycznego, czyli wszystko, co jest przeznaczone do zwiedzania: widoki, pomniki, parki, dawne fabryki, świątynie, inscenizacje, etc. Przygotowane dla turysty atrakcje mają charakter spektaklu (MacCannell), w którym turysta pozostaje widzem. Spektaklem mogą być inscenizacje historyczne, święta ludowe, ale też sposób prezentacji zabytków (rodzaj oświetlenia, makiety etc.). Turysta to kolekcjoner miejsc często oglądanych i powierzchownie doświadczanych, często niezainteresowany powtórą wizytą w tym samym miejscu. Turysta oczekuje inności, odejścia od rutyny dnia codziennego, niecodziennych wrażeń, szczególnie wizualnych, by jego przeżycia mieściły się w ramach doświadczenia turystycznego. W tym zakresie atrybutem turysty jest aparat fotograficzny i kamera, wspomagające pamięć i zapamiętywanie odwiedzanych miejsc.

Rodzajem turysty jest postturyista, który „podziwia” turystyczne przestrzenie i atrakcje, nie opuszczając domu i doświadczając ich za pośrednictwem monitora. W tym zakresie doświadczenie turystyczne jest doświadczeniem zmysłowo ograniczonym, formą gry z obrazami, tekstami i znakami, i jako zapośredniczone, nie ma cechy autentyczności. Turysta stanowi modelową figurę człowieka współczesnego (ponowoczesnego) wg MacCannella, Baumana, Urry’ego. Wg Baumana reprezentuje on ponowoczesny typ podmiotowości, wg Urry’ego zaś – ukształtowany przez kulturę współczesną model człowieka.

[B.F.]

Literatura:

Augé, Marc. *Nie-miejsca. Wprowadzenie do antropologii hipernowoczesności*, tłum. R. Chymkowski. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011.

Bauman, Zygmunt. *Dwa szkice o moralności ponowoczesnej*. Warszawa: Instytut Kultury, 1994.

Bauman, Zygmunt. *Etyka ponowoczesna*, tłum. J. Bauman, J. Tokarska-Bakir. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1996.

Cohen, Eric. „A Phenomenology of Tourist Experiences. Sociology”. *The Journal of the British Sociological Association* 2 (1979): 179-199.

Edensor, Tim. *Tourist at the Taj*. London: Routledge, 1998.

MacCannell, Dean. *Turysta. Nowa teoria klasy próżniaczej*, tłum. E. Klekot i A. Wieczorkiewicz. Warszawa: MUZA S.A., 2002.

Podemski, Krzysztof. *Antropologia podróży*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2004.

Urry, John. *Spojrzenie turysty*, tłum. A. Szulżycka. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007.

Wieczorkiewicz, Anna. *Apetyt turysty. O doświadczaniu świata w podróży*. Kraków: Univeristas, 2008.

